

N:o 13.

Ank. till Riksd. Kansli den 18 April 1878, kl. 11 f. m.

Första Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 7, i anledning af väckt motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan om utredning rörande behöfligheten af förändrad lagstiftning angående äktenskapsskilnad.

I motion (N:o 15), afgifven inom Riksdagens Första Kammare, af Herr *Grafström* föreslår motionären, »det Riksdagen ville besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, innehållande, det Kongl. Maj:t täcktes genom sakkunniga personer låta utreda, huruvida ändring i nu gällande lagar om äktenskapsskilnad kan anses vara af behovet påkallad, och att Kongl. Maj:t i sådant fall nådigst ville till Riksdagen afgifva förslag om sådan ändring.»

Behovet af en fortgående lagstiftning, beträffande äktenskapsskilnad, är icke nytt. Den största och i sjelfva verket genomgripande förändring i denna lagstiftning, som vidtagits uti 1734 års lag, var den, som framkallades genom 1810 års Riksdags Lag-Utskotts med anledning af enskild motion afgifna betänkanden i ämnet. Resultatet af Konungs och Riksdags beslut på grund häraf var Kongl. Maj:ts nådiga förordning angående äktenskapsskilnader af den 27 April 1810. Sedan såväl Lagkomitén, som, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med denna, den äldre Lagberedningen utarbetat förslag till lagar om äktenskapsskilnad, i väsentliga

punkter skiljande sig från 1734 års lag, har ärendet förekommit vid 1859 års riksdag genom ett, med anledning af enskild motion afgifvet, Lag-Utskottets betänkande, närmast beträffande sådan äktenskapsskilnad, som enligt 1810 års förordning sökes hos Kongl. Maj:t, samt Giftermålsbalken kap. 14 §§ 1 och 2. Den del af Utskottets förslag, om hvilken Stånden kunde enas, eger sitt uttryck i den lydelse, nyss nämnda §§ nu, enligt Kongl. förordningen af den 20 November 1860, ega och medelst hvilken dels borttagits de upprepade plikter, som de oeniga makarne skulle kännas skyldiga att utgifva, dels uteslutits den (tredje) varningsgrad inför Domkapitlet, de, enligt Kyrkolagen kap. 16 § 11, skulle undergå såsom vilkor för att få skilnad till säng och säte.

Motionären rigtar först sina anmärkningar mot lagens stadgande (Giftermålsbalken, kap. 13 § 4) beträffande äktenskapsskilnad till följd deraf att ena makan öfvergifver och förlöper den andra, eller, noggran-nare uttryckt, mot den tolkning och tillämpning af detta lagrum, som genom deri använda ordalag möjliggöras. Lagstadgandets mening vore uppenbarligen, att när den ena makan rymt bort utomlands, för att ej mer återkomma, den andra skulle kunna lösas från den äktenskapliga förbindelsen. Kändt vore dock, att ej sällan, till följd af träffad öfverens-kommelse mellan misshälliga makar, den ena begåfve sig ofta blott till närmaste ort utom rikets gräns och derifrån tillskrefve den andra en för-klaring, till ordalydelsen öfverensstämmande med anförda lagstadgande, samt att, sedan domstol på grund af sådan skrifvelse dömt till äkten-skapsskilnad, både den bortresta makan, som genast återvände, och den hemmablifne blefve oförhindrade att hvar på sitt håll ingå nya förbindel-ser, som kanske åter lika lättvindigt upplöstes. En sådan advokatorisk användning af lagens bokstaf, med ett fullkomligt bortseende från lagens anda, innebure ej blott ett gäckeri med det allmänna rättsmedvetandet; samma lagtolkning utgjorde derjemte en mannamån för den bemedlade gentemot den fattige. Den, som ej kunde företaga till exempel en köpen-hamnsresa, måste, för att få en olycklig äktenskapsförbindelse upplöst, underkasta sig åtskilliga förödmjukelser, från hvilka den andre vore be-friad, till exempel att inför pastor och kyrkoråd erhålla de tvenne före-skrifna varningarne.

Motionären fortgår derefter till framställande af åtskilliga erinringar med hänsyn till nyssnämnda varningar, om hvilkas undergående bevis böra företes såsom vilkor för att, efter ett års skilnad till säng och säte jemlikt Giftermålsbalken kap. 14 § 1, kunna, enligt Kongl. förordningen af den 27 April 1810, hos Kongl. Maj:t ansöka om äktenskapsskilnad på grund af slöseri, dryckenskap eller våldsamt sinnelag hos endera maken, eller en till

afsky och hat öfvergången oenighet mellan båda. Motionären anmärker härvid, huruledes det innebure en oegentlighet, ja en orättvisa ej mindre att varna *båda* makarne derföre, att till exempel mannen vore en drinkare, som tyranniskt behandlade sin arbetsamma hustru och använde hennes mödosamt förvärfvade dagspenning för sin passion, än att de *varnades* mot någon tids skilnad, då under sådana förhållanden, som de nyss nämnda, en sådan i sjelfva verket vore att förorda. Motionären sätter med afseende på det sist anförda i fråga, om varningarne icke lämpligare kunde ske *efter* skilnaden till säng och säte, hvarmed tillika vunnes den fördel, att en laga utredning af saken inför domstolen komme att företagas, förr än dom faldes, hvilket nu ej vore fallet, då varningen inför kyrkorådet, ehuru afgifven endast på grund af makarnas egna af inga vittnen styrkta uppgifter, möjligen ansåges innefatta en sådan utredning. Till dessa motionärens erinringar beträffande omförmälda varningar anser sig Utskottet böra foga ännu en anmärkning, i full öfverensstämmelse med uttalanden, som gjorts af sakkunniga personer, hvilka med förevarande fråga sysselsatt sig. Utskottet hyser stort förtroende till vigten och verkan i sådana fall som de, om hvilka här är fråga, af allvarliga och kärleksfulla förmaningar, gifna af religionens vårdare och tjenare. Men just för verkligheten och bibehållandet af den sedliga och religiösa betydelse, sådana förmaningar, till exempel af pastor gifna åt medlemmar af hans församling, i sig sjelfva ega, synes det Utskottet vara af stor vigt, att *med* nyssnämnda deras betydelse icke förenas någon annau, vare sig den i gällande lag bestämda af juridiskt vilkor för skilsmessa, eller derutöfver, tillika såsom »varning», det vill säga nära nog såsom ett slags straff. Utskottet är fullt öfvertygadt derom, att i och med en sådan, dessa förmaningar vidfästad, yttre och sekundär betydelse, denna väsentligt undantränger och försvagar deras sedligt-religiösa uppfattning och betydelse, på samma gång motivet för deras begärande eller emottagande oftast blifver ej ett sedligt, utan det, att hafva uppfyllt en juridisk formalitet, utstått en oundviklig förödmjukelse för att nå ett slutligt mål. Derföre visar sig verkan af dessa legala förmaningar ock så ringa till makarnes försoning, att fastmer, i och med den offentlighet, som medelst dem är gifven åt det äktenskapliga missförhållandet, första steget ofta är taget till att göra detta missförhållande obotligt.

Äfven i tvenne andra afseenden påkallas, enligt Utskottets åsigt, ändring i eller tillägg till lagstiftningen om äktenskapsskilnad af nu ifrågavarande anledning. Är, ej blott på grund af de oeniga makarnes egna uppgifter eller erkännanden, utan på grund af laga utredning af domstol pröfvadt, att giltiga skäl finnas för makarnes åtskiljande — till

att börja med på bestämd tid, till säng och säte: — då synes ej skäl vara, att makarne, efter slutet af nyss nämnda tid, skola åläggas att ånyo mot sin vilja börja äktenskapet; och likaledes bör, under nyss anförda förutsättning af laga undersökning och dom, äktenskapets slutliga upplösning — för att nyttja ett uttryck af 1859 års Lag-Utskott härom — anses och, der makarne sjelfva det begära, erhållas såsom en rättighet, icke såsom en nåd. Billigheten af att erhålla en slutlig äktenskapsskilnad är i vår nuvarande lagstiftning så till vida erkänd, som enligt Kongl. förordningen af den 27 April 1810 de oeniga makarne, efter skilnad till säng och säte, få hos Kongl. Maj:t ansöka om äktenskapsskilnad, hvilket slags ansökningar vanligen lära bifallas. Beträffande åter sättet för erhållande af slutlig äktenskapsskilnad efter slutet af skilnaden till säng och säte hafva Lagkomitén, Högsta Domstolen, i sitt yttrande öfver dennas förslag, samt den äldre Lagberedningen varit ense derom, att det vore domstol hos hvilken äktenskapsskilnad, der makarne icke efter skilnaden till säng och säte blifvit förlikta, skulle sökas och af hvilken densamma genom dom skulle beviljas, nemligen inom viss tid, för att, såsom Lagkomitén anmärker, ej på obestämd tid ett slags mellantillstånd med hänsyn till vilkoren för ett verkligt äktenskap måtte förlängas.

Emot en annan lagbestämmelse i fråga om äktenskapsskilnad torde äfven med fulla skäl kunna framställas anmärkning. Sedan Giftermålsbalken kap. 13 § 1 angifvit af endera makan begånget horsbrott såsom laga skäl till äktenskapsskilnad, lyder slutet af paragrafen: »hafva de begge (man och hustru) hor gjort, och endera med den andra förut ej blifvit förlikt; då må deras äktenskap ej skiljas.» Det är detta slut af den citerade paragrafen, Utskottet anser böra utgå. För att angifva skälen till denna sin åsigt, tillåter sig Utskottet att citera Lagkomiténs yttrande i ämnet. »Man har — säger Lagkomitén — ej funnit det förbud mot skilnad böra bibehållas, som i allmänna lagen stadgas, när begge makarne begått hor. En sådan dubbel otrohet fördubblar ock skälen till skilsmessan, emedan den innefattar ett från båda sidor framställt och följaktligen ovedersägligt bevis, att den inbördes tillgifvenhet och den aktning för ömsesidiga pligter alldeles försvunnit, som utgöra vilkoren för ett lyckligt äktenskap. Att sammanhålla makarnes föreningsband, under så bedröfliga omständigheter, skulle endast vara att förvandla äktenskapet till en straffanstalt, under det man befordrade en uppenbart osedlig och all huslig ordning kränkande lefnad, ledande på en gång till enskildt elände och till allmän förargelse.»

Till de väsentliga skäl för en revision af gällande lagar om äktenskapsskilnad, hvilka äro hemtade från hvad som stadgas angående orsak till

till upplösning af äktenskap, har motionären fogat ännu ett par anmärkingar beträffande samma ämne. Å ena sidan — säger han — synes det finnas en lucka i lagstiftningen i afseende på bestämmandet, hvilken myndighet skall utfärda skiljobref vid upplösning af äktenskap, som ej äro ingångna genom vigsel af prest tillhörande svenska statskyrkan, hvilken myndighet nemligen ej rimligen synes kunna vara svenska kyrkans konsistorier. Å andra sidan sätter han i fråga, huruvida, med den allt mera framträdande tendensen att betrakta äktenskapet mera såsom en borgerlig angelägenhet, än såsom en kyrklig, konsistorierna öfver hufvud taget böra utfärda skiljobref. — Det synes Utskottet, att laga stadgande i förenämnda fall är af behofvet påkalladt, liksom ock, att dervid frågan, huruvida domkapitel skall utfärda skiljobref, bör väsentligen göras beroende af, huruvida äktenskap är ingånget medelst kyrklig vigsel af statskyrkans presterskap, eller icke.

Det finnes tvenne ytterligheter, som lagstiftningen om äktenskaps-skilnad har att noggrant undvika. Å ena sidan är af nöden, att lagen ej må medföra möjlighet eller tillfälle till upplösning af äktenskap på grund af nyck, ögonblicklig sinnesförfattning, eller andra tillfälliga och lättsinniga anledningar. Kan så ske, framkallas deraf lika lättsinnigt ingående af äktenskapliga föreningar, som när som helst kunna åter upplösas, hvaraf, enligt historiens vittnesbörd, blir en följd, att äktenskapet i det allmänna medvetandet och seden allt mera likställes med andra tillfälliga förbindelser, ingångna för yttre, ja väl äfven för rent osedliga syften, under glömska och åsidosättande af dess religiösa och sedliga karakter. Å andra sidan åter och just därför att äktenskapets betydelse och uppgift är en sedligt-religiös, må man noga akta sig för, att icke i lagarne för dess bestånd göra detta bestånd oberoende af den sinnesförfattning hos makarne och af denna följande deras ömsesidiga förhållande, som för äktenskapets motsvarighet mot sitt ändamål utgöra vilkoret. Man begår i sådant fall ej blott det i sina följder förderfliga misstag, att man tror sig med qvarhållande af formen ega qvar andan, sedan denna längesedan flyktat. Dertill kommer jemväl, att familjen i det hela och äktenskapet i synnerhet innebär ett allt för nära och allt för rent personligt samband mellan medlemmarne, för att kunna finnas utan väsentligt inflytande på dem, och att den sälunda, allt efter sin beskaffenhet i hvarje fall — det vare sig för man och hustru, eller för föräldrar och barn — antingen blir en uppfostran till förbättring, eller till försämring. Gällande lagstiftning hos oss beträffande äktenskapskilnad behöfver, efter Utskottets mening och enligt hvad det ofvan i korthet sökt visa, en

revision i båda nu angifna afseenden; och det synes Utskottet, som om, i fall så är förhållandet, med hänsyn till äktenskapets och familjens stora betydelse så väl i och för sig eller med afseende på dess medlemmar, som äfven för statens helse och bestånd, skäl vore, att med sådan revision ej komme att anstå till en mer eller mindre aflägsen framtid, utan att den ju förr desto hellre blefve företagen.

Det är på grund häraf, som Utskottet, med anledning af Herr Grafströms motion värdsamt hemställer,

att Riksdagen måtte besluta att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes underkasta gällande lagbestämmelser om äktenskapsskilnad en revision för beredande af erforderliga förändringar i ofvan antydda syften, samt derefter till Riksdagen afgifva nådig proposition i frågan.

Stockholm den 17 April 1878.

På Utskottets vägnar:

W. STRÅLE.